

kápolnarészlet azonban nem rendelkezett Árpád-kori előzményekkel, annak pontos alaprajzi elrendezését, valamint a monostortemplom és a kápolna egymáshoz való viszonyát nem sikerült megnyugtatóan tisztázni.

A 2009-ben végzett próbafeltárás eredményeire alapozva 2010. február 4. és március 10. között folytattuk az É-i épülettömb alatt található „északi kápolna” teljes területén a régészeti kutatást. Az előző évben nyitott szelvényeink bővítésével, valamint az épület udvarának É-i oldalán nyitott új szelvényekkel próbáltunk további adatokat szerezni a kápolna alaprajzi elrendezéséről, valamint a monostortemplom és a kápolna kapcsolatáról. (Az illusztrációt lásd az előző oldalon!)

A kápolna Ny-i határoló falának felkutatása érdekében a folyosón nyitott szelvényünket Ny-i irányba, az 1. teremben található kutatóárkot a terem D-i faláig, annak teljes szélességében bővítettük, valamint a 2. terem teljes területén folytattuk a feltárást. A tavaly előkerült templom körüli temető újabb sírjait tártuk fel, a temetőrészletben a sírok két, három és négy sorban helyezkedtek el egymáson, a legalsó sírsort egy Salamon (1063–1074) [H17] érme keltezte. A temetkezések minden esetben a habarccsal, kő- és téglatörmelékkel kevert feltöltésbe voltak beleásva, az eredeti talajszint a legalsó sírsor alatt került elő. A templom körüli temető sírjait sok esetben bolygatták a feltöltésbe beleásott gótikus kápolna alapfalai, több helyen megfigyelhető volt, hogy az alapfalak útjába eső csontvámrészeket ásóval elvágták, valamint az alapozás közvetlen közelében elhelyezkedő vámrészekre ráfolyt a kövek közül kicsorgó habarcs. A habarccsal, kő- és téglatörmelékkel kevert feltöltés vastagsága 2–2,5 m volt, alatta egy feltételezhetően a monostor építéséhez kapcsolható habarccsal és kötörmelékkel teli gödröt, ill. néhány késő bronzkori objektumot tártunk fel.

A folyosón megtaláltuk a kápolna Ny-i zárófalat, mely néhány centiméterrel a folyosó járósíntje alatt helyezkedett el. A kutatás során a kápolna D-i oldalfala nem került elő, annak valamikori létezésére utaló jelet sem sikerült felfedeznünk, így teljes biztonsággal kijelenthetjük, hogy a szekszárdi bencés monostor Ny-i oldalán elhelyezkedő gótikus kápolna nem különálló épület volt, hanem a monostortemplom Ny-i bővítése. A kápolnának az előző években megfigyelttel egyezően Árpád-kori előzménye nem volt, azt később, feltételezhetően a 15. században építették.

Munkatársak: Nagy Balázs és Pungor Krisztián régészek; Bodrogi Miklós, Fenyvesi Anita, Linzembold Csongor, Zsoldos Szabolcs technikusok.

PETKES ZSOLT

477. Szeleste határa

(Vas megye) Ő

A 86. sz. főút Szelestét elkerülő szakaszán a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009. augusztus 11. és 2010. március 18. között régészeti megfigyelést végzett az építkezés földmunkáinál. Az elkerülő útszakasszal

érintett lelőhelyeket Nyerges Éva Ágnes vezetésével 2008–2009-ben feltárták. Azonban a kivitelezési munkák során két esetben olyan területeken is humusztáltak, ahol régészeti feltárást akkor nem tudtunk végezni.

Szentkúti dűlő (KÖH 53881): A lelőhely DNy-i részén a 2008. évi feltárás folytatásában 3 új régészeti jelenséget tártunk fel.

Temető mellett (KÖH 42750): A lelőhely DK-i részén, a feltárt területtől DK-re újabb 4 régészeti jelenséget és a 2008. évi feltáráson újkorinak meghatározott árkokat tudtunk megfigyelni.

Munkatársak: Bek Tamás, Csuti Tamás, Kovács Zsanett, Vágusz Anina, Wolf Ernő régésztechnikusok.

EKE ISTVÁN – VÁMOS GÁBOR

478. Szellő határa

(Baranya megye) U, B, A

2010 tavaszán megelőző feltárásokat végeztünk a Horvát Transzit gázvezeték nyomvonalára eső régészeti lelőhelyeken.

Bekő-föld (HT-10 lh., KÖH 69141): Május 4–14. között a feltárássra kijelölt terület Ny-i felében a dombtetőn egyetlen, lelet nélküli árok került elő, majd széles üres sáv után a K-i fekvésű domboldalon egy újabb árok után egy soros temető téglalap alakú sírjai jelentkeztek. A kilencedik sor után a temetőt K felől egy újabb árok zárta. Az 5 m széles szelvényben összesen 30 sír került elő, 3 váz nélkül (ebből kettő mérete gyereksírra utal), egyik sírban pedig két felnőtt váza volt. A síroknak több mint a fele egyértelműen rabolt, mindig a felsőtestet bolygatták meg. A sírokból főleg vaskés, vascsat, 11 db bronz fülbevaló került elő, egyszerű karikák mellett ovális karikájú gyöngycsüngős fülbevalók és egy elkeskenyedő végű spirálcsüngős fülkarika, ezenkívül két bronzveret. A sírok megközelítőleg Ny–K tájolásúak, egy részük füles ill. padkás sír. A sírok alja a rövidebb oldalaknál legtöbbször lemélyül, ez a halotti ágy használatára utal. A leletanyag és a sírok szerkezete alapján a késő avar időszakhoz köthetjük a temetőt. A sírok között néhány cölöphely és egy gödör jelentkezett, majd a temető mellett, a lelőhely K-i szélén egy csoportban néhány gödör és valószínűleg összetartozó cölöphelyek kerültek elő. Leletanyag (egy neolitik kerámia) egyetlen gödörben volt, de feltételezhető, hogy a körülötte előkerült jelenségek is a neolitikum időszakából származnak. A kutatott 640 m²-en 53 objektumot tártunk fel.

Vő-malom (HT-78 lh., KÖH 24525): Március 22–26. között dolgoztunk a lelőhelyen, mely a Pécsvarad-szellői vízfolyástól Ny-ra húzódó dombon található. A dombon 1940-ben Dombay János avar kori temető 73 sírját tárta fel. A szállítóvezeték nyomvonala a dombtetőhöz közel a D-i, DK-i domboldalon húzódik K–Ny-i irányban. A kijelölt terület Ny-i része üres volt, majd viszonylag ritkán jelentkeztek a régészeti objektumok szinte a teljes területen. A leletanyag nagy része kerámia, kevés durva fazék, nagyméretű tárolóedények tagolt bordával ellá-

tott töredékei mellett nagyszámú finomkerámia, tálak, csuprok darabjai kerültek elő kisméretű bütykökkel, széles szalagfülekkel. Ez alapján a késő bronzkori halomsíros kultúra telepedett meg a területen. A kutatott 779 m²-nyi területen 20 objektumot tártunk fel

Munkatársak: Bodródi Miklós, Nagy Norbert, Fenyvesi Anita, Linzembold Csongor.

VOICSEK VANDA

479. Szendrő, Felső vár (KÖH 16787)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk

2010. április 7. és szeptember 30. között folytattuk a belső vár középső részén a központi torony, valamint az ehhez Ny felől csatlakozó épületmaradvány régészeti kutatását. A rendkívül csapadékos időjárás miatt a lefolyás nélküli, agyagos területen a munkavégzés szokatlan nehézségekbe ütközött. A Bódván levonuló árhullámok közül kettő elöntötte az ásatási bázist, a munkásokat pedig az árvízi védekezések és kárenyhítési munkálatok miatt hosszabb időszakokra nélkülözni voltunk kénytelenek. Munkavédelmi megfontolásból a központi torony pincéjének mély gödre körül tereplépcsőt kellett kialakítanunk. Mindezen, előre nem látható körülmények miatt a terület teljes feltárását befejezni nem tudtuk.

Elbontottuk a tavaly megnyitott szelvények tanúfalait. A torony pincéjébe vezető lépcsőház DNy-i sarkában a falakhoz utólag illesztett alapozás nem lépcsőfeljáróhoz, hanem egy kályhához tartozott. Ezen építmény DK-i és ÉK-i sarkának pillérialapozása eltérő mélységű. Hasonló pillérszerű alapozás figyelhető meg a lépcsőház ÉNy-i és DNy-i sarkában is. Itt rövid szakaszon a felmenő falazat néhány köve is megmaradt. Ettől Ny-ra agyagos járósínt bizonyítja, hogy az épület Ny felé következő szakasza a belsővár É-i és D-i része közötti összeköttetést biztosító, egy korabeli ábrázolás alapján boltozott ívvel határolt átjáró volt. Az átjáró a teljes épületrész szélességét elfoglalta, s itt a D-i és É-i oldalon alapozás sem készült. Az átjárótól Ny-ra következő, a terepviszonyok miatt bizonyára alapozásában is jórészt elpusztult épületrész DK-i sarkát a B/3 szelvény ÉNy-i sarkában sikerült megfigyelni. A lépcsőlejárót szinte teljesen kiszedték, mindössze a torony Ny-i falának vonalában dokumentáltunk néhány in situ elmállott téglát.

A tavaly előkerült toronyfal-maradványokat kibontottuk, dokumentáltuk. A pincefal alapozás feletti részének belső falsíkjából csak a DK-i és a DNy-i sarokban maradtak meg maradványok. Egyelőre csak a torony D-i felének falait találtuk meg, az É-i oldalon a járósínt alatti alapozásmaradványok megléte nem zárható ki. A mára már elbontott É-i oldal egykori belső Ny-i sarkához csatlakozva 17. sz. végi betöltésű, egykor feltehetően boltozott, mintegy 80 cm széles átjárót találtunk. Az átjáró a toronyfalhoz utólag épült, az É-i falhoz ferdén, ÉNy-ra tartva csatlakozik. Hasonló átjáró bontakozott ki az egykori K-i fal közepén is. A torony

járósíntjére szakadt faltömb alapján a pincét egykor kőboltozat fedhette.

A leletanyag idén szegényesebb, kiemelendők a továbbra is nagy számban előkerülő ólomgolyók, néhány 17. századi kályhacsempe és habán edénytöredék.

TOMKA GÁBOR

480. Szentendre, Szentendrei-Duna-ág (KÖH 11557)

(Pest megye) I

2010. április 18-án a Búvárrégész Szakosztály önkéntes csapata szonaras mederfelderítést végzett a Szentendrei-Dunában. A kutatás során oldalpásztazó szonárral felszerelt motorcsónakunkkal átvizsgáltuk a Duna-ág jobb és bal partja előtti területet 60-60 m szélességben (a szonár a hajó két oldalán 30 m széles sávot vizsgált). A megtalált anomáliáknál több felvételt is készítettünk, különböző irányokból elhaladva. A vizsgálat során a Luppya-szigettől Szentendre belvárosának D-i széléig hajóztunk fel, ezalatt számos anomáliát találtunk. A felvételek utólagos vizsgálata során kiszűrtük azokat a jelenségeket, amelyek természetes eredetűnek tűntek (uszadék, geológiai jelenségek). A fennmaradó hét helyszín esetében lehetségesnek tartjuk, hogy azok régészeti lelőhelyekre utalnak, azonban a kérdés eldöntéséhez víz alatti kutatásra lesz szükség. A hét helyszínből öt a jobb part előtt található, az egyikük egy védett római lelőhely, a Dera-patak torkolata alatt. A kutatást éppen a térségben ismert duna-parti római lelőhelyek víz alatti kapcsolatainak kiderítése indokolja, mivel a limes világörökségi jelölése szempontjából ez a víz alatti dimenzió különösen nagy értékkel bírhat.

Az S02205-el jelölt pont a Luppya-sziget É-i csúcsa felett található, 4 m körüli mélységben. A sziget feletti zátonyhoz nincs köze. Maga a jelenség egy kompakt, markáns foltból, ill. környezetében néhány kiemelkedésből áll. Jellegét nem lehetett a felvételek alapján eldönteni.

Az S02213 jelű pont kövek, esetleg lekopott cölöpök csoportja a partvonalától 25-30 m-re. A markánsan jelentkező, kerekded, hosszúkás árnyékkal rendelkező jelenségek egy kisebb kiemelkedés tetején találhatóak, 2 m körüli vízben.

Az S2391 összetett jelenség. Egyrészt több kisebb mederkiemelkedést és mélyedést is látunk a térségben, másrészt jól kivehető két lapos felszínű, téglalap alakú, a mederből egyértelműen kiemelkedő tárgy. Ezek a deszkákra utaló jellegzetes képet adták. További kisebb pontszerű tárgyak is látszódtak. A jelenség meghatározása bizonytalan, de hajómaradvány is elképzelhető. A terület 2,5 m víz alatt van. Említést érdemel, hogy az anomáliától É-ra egy kisebb lapos sziget található, vele egy magasságban mindkét parton egy-egy út tart a folyóhoz. Lehetséges, hogy valamikor itt átkelőhely volt.

A másik négy jelenség a Dera torkolatánál található. Közülük legészakabbra az S02269 jelű van. Ez egy kiterjedt, markáns köves folt. Tekintettel arra, hogy a közel-